

Markus Leideck, *Markgrofovija Istra u Velikom ratu*, Katalog izložbe, ser. Posebna izdanja DAPA, sv. 30, Monografije i katalozi, Pazin – Rijeka: Državni arhiv u Pazinu – Državni arhiv u Rijeci, 2014., 56 str.

S obzirom da se tijekom ove, 2014. godine, obilježava stota obljetnica početka Prvoga svjetskog rata, arhivi diljem Hrvatske obilježili su Međunarodni dan arhiva izložbama i popratnim programima na temu *Prvi svjetski rat u hrvatskim arhivima*.

Državni je arhiv u Pazinu, u suradnji s Državnim arhivom u Rijeci, tim povodom pripremio te 9. lipnja 2014. godine i predstavio, izložbu pod nazivom *Markgrofovija Istra u Velikom ratu*. Povijesno gradivo područja koje je obuhvaćalo Markgrofoviju Istru pohranjeno je danas u pazinskom i riječkom arhivu te je upravo zbog tog razloga izložba priređena zajednički.

Izložbom se nastojalo izloščima, primjerima iz arhivskog gradiva, a zatim i tekstualno dati prikaz događaja na području Markgrofovije Istre u razdoblju Srpanjske krize, Prvoga svjetskog rata i početka talijanske okupacije.

Autor je izložbe, kao i popratnog kataloga »Markgrofovija Istra u Velikom ratu«, Markus Leideck djelatnik Državnog arhiva u Pazinu. Katalog je trideseto izdanje u sklopu posebnih izdanja Državnog arhiva u Pazinu. Tiskan je u 300 primjeraka, meki uvez.

Katalog započinje zajedničkim »Proslovom« ravnatelja Državnog arhiva u Pazinu, Elvise Orbanića, te ravnatelja Državnog arhiva u Rijeci, Gorana Crnkovića. Nakon »Proslova« slijedi devet cjelina označenih rimskim brojevima na koje je katalog podijeljen: »I. Odras globalnih prilika na istarskom tlu«; »II. Aprovizacija i rekvizicija«; »III. Humanitarne akcije i ratni doprinos«; »IV. Evakuirci i internirci«; »V. Školstvo i kultura«; »VI. Izmijenjena svakodnevnica«; »VII. Napadi na istarsku obalu«; »VIII. Vojska na istarskom tlu; istarski vojnici na svjetskom ratištu« i »IX. Bjegunci, dezerteri, špijuni i propaganda«.

Prva cjelina, »Odras globalnih prilika na istarskom tlu«, ujedno predstavlja i uvod autora. Njome pruža osnovne podatke o tijeku I. svjetskog rata i njegovu utjecaju na prostor Markgrofovije Istre u razdoblju Srpanjske krize, Prvog svjetskog rata i početka talijanske okupacije Istre.

U drugoj je cjelini, »Aprovizacija i rekvizicija«, pružen djelomičan uvid u organizaciju oduzimanja materijalnih dobara, u prvom redu hrane, od stanovništva te zatim opskrbu stanovništva hranom posebnim aprovizacijskim uredima i povjerenstvima.

U trećoj cjelini, »Humanitarne akcije i ratni doprinosi«, autor donosi podatke o vijećima za pomoć vojnicima na bojišnicama, koja su prikupljala priloge u hrani, duhanu, novcu i zlatu među stanovnicima Istre te radu Crvenog križa.

Četvrti dio, »Evakuirci i internirci«, donosi podatke o evakuaciji južne i središnje Istre do linije Rovinj – Labin kojom je dio stanovništva poslan u prihvatne centre izvan Istre te o internaciji politički sumnjivih osoba.

Peti dio, »Školstvo i kultura«, govori o školstvu, odnosno raspuštanju talijanskih škola i čitaonica te podružnica udruge *Lega Nazionale*. Ujedno se spominje i rad hrvatske udruge *Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru* u ratnim uvjetima, koja je nastavila s radom.

Slijedi šesti dio, »Izmijenjena svakodnevnica«, koji donosi podatke o uvjetima života i reakcijama stanovništva na nove životne okolnosti. Zasebno su prikazani primjeri iz gradiva koji se odnose na sam rat.

U sedmom dijelu, »Napadi na istarsku obalu«, prikazane su talijanske vojne akcije na zapadnoj obali Istre, napadi iz zraka i mora te stradali i nastala šteta.

Osmi dio, »Vojska na istarskom tlu; istarski vojnici na svjetskom ratištu«, govori o novačenju vojnika, radu Crvenog križa i organizaciji bolnica te lječilišta smještenih po hotelima na prostoru Markgrofovije Istre.

Posljednji, deveti dio, »Bjegunci, dezerteri, špijuni i propaganda«, donosi podatke o specifičnim ratnim zbivanjima, osobama koje su prebjegle protivniku ili dezertirale, slučajevima špijunaže, protuobavještajnim nastojanjima i letcima kao obliku neprijateljske promidžbe.

Sastavni je dio kataloga i popis arhivskih izložaka, kao i odabir fotografija tih izložaka iz pohranjenog arhivskog gradiva u Državnom arhivu u Pazinu i Državnom arhivu u Rijeci, podijeljen također u devet cjelina koje prate sadržaj cjelina kataloga.

Tekstualni dio kataloga daje tek parcijalan uvid u događaje na području Istre tijekom promatranog razdoblja, a namjera mu je potaknuti nastavak istraživanja ovog pozornosti vrijednog perioda naše povijesti.

Patricija Žužić